

ségével gyarapítsa a jók művét, másik az, hogy az örök boldogság osztályosa legyen, mit a kinyilatkoztatás tanainak elfogadása és a theologiai erények gyakorlásával érhet el. A lélek eredetére nézve Szent Tanással együtt vallja, hogy az első alak és anyag, tisztán, össze nem keverve, kerültek ki Isten elméjéből egyszerre. A lelket a teremtés pillanatában önté Isten az élő szerves testbe. Nem az isteni substantia emanatiója tehát, mert Isten lényege egyszerű, oszthatatlan, hanem a semmiből teremtett.

Az anyag kiterjedt, áthatatlan, osztható, a léleknek nincs kiterjedése, oszthatatlan, felül áll téren és időn, amaz tehetetlen, ez a cselekvés forrása, amaz összetett, ez egyszerű, isteni. Az akarat szabad, a lélek szabadon választhat. Különbözik nem vonhatni felelősségre, és sem érdem, sem vád nem illethetné. Néha úgy látszik, hogy erőszaknak enged, de tényleg saját választását követi. Néha meg az ösztönszerű motívumok uralma alól nem menekülhet. Tanácsot az ész ad neki s elhatározása felett öröklik. A középkor általában s Dante is hitt a csillagoknak az emberi sorsra való befolyásában; de azzal a megszorítással, hogy csak a vegetatív és érző lélekre, értelmi részére azonban nincs. Sőt még ez ellen is sikerrel küzdhet az ember. Így a szabad akarat tana meg van mentve. De tudatlanság, képzelődés, szokások, szenvedélyek még is sokszor károsan befolyásolhatják az akarat szabad elhatározását, másfelől pedig az anyagi gondok. A füzet könnyen folyó, kellemes, magyaros nyelven van írva. Szerző egyike közöttünk azoknak, kik a szellemi közlekedést új csatornák megnyitásával legsikeresebben elősegíthetik. Dr. G. K.

KÜLÖNFÉLÉK.

BRASSAI TEMETÉSE. JUN. 25-én az unitárius leányiskola nagytermében volt egész nap az elhunyt ősz tudós kiterítve. Igen sokan megnézték a lakosság minden rétegéből. Sokan megbámulták Dávid Ferencz aranyos emléktáblával ellátott kerek követ is s Lachowszky András lengyel unitárius pap siremlékét a templom melletti cziinteremben.

Pénteken este zárták le a koporsót, a nagy halott szívére helyezve előbb a hálás tanítványtól, Hermann Ottótól, küldött gyopár-virágszálat. Templomunk piaczn volt felállítva a diszes ravatal, melyet majdnem elfödtek a körülte diszlo délszaki növények s a koporsóra boruló szebbnél-szebb koszorak, köztük a magyar tudományos akadémiáé babérlevelekből, s a kolozsvári egyetemé pálmából fonva, alján a ritka ausztráliai Brassia actinophilának levélbokrétája. A ravatal mellett a gyászba öltözött tanuló ifjuság állott őrt. A nagy halottól búcsút vevő látogató közönségnek kora reggeltől vége-hossza nem szakadt.

JUN. 26-án délután 3 órakor gyülekezni kezdett a Belmagyar-utcában a temetésen részt venni kívánók serege. $1\frac{1}{2}$ órakor már fekete volt a templom és kollegium előtti tér a legintelligensebb közönségtől. A később jövők alig tudtak áttörni az utczn hullámzó népsokaságon. A templomban a papnövendékek az ifjabb tanárok felügyelete alatt tartották fönn a példás rendet. A falak két ölnyi magasán gyászszóvettelt voltak bevonva. A roppant boltozat alatti tér zsufolva volt közönség-

gel. A nők felőli első padban a gyászoló rokonság: Csegezi Mihályné, Sándor Jánosné, Siménfalvi Berta, Albert Iván, Koncz Imre. Balfelől a küldöttségek, az akadémia, egyetemi tanácsai s világi hatóságok képviselői: Albert János, Albach Géza, Esterházy Kálmán gr., P. Horváth Kálmán br. Wesselényi Miklós br. Bethlen Bálint gr. Szilvássy Béla, Finály Henrik, Kőváry László, Szentiványi Gyula, Fekete Gábor, Csegezy Mihály, Székely Miklós, Farkas Gyula és Lajos, Márki Sándor, Szamosi és Csengeri János, Bors Albert, Deák Pál, Hám Sándor, Szász Gerő, Pokoly József, Szabó Samu és mások. Szemben a szószékkal a honvédség és közös hadsereg tisztikara, élükön Schlacher tábornokkal. A püspök jobb kezénél a vidékről beérkezett esperesek, mögötte a lelkészi és tanári kar.

Kevéssel négy után megszólalt a ravatal mellett a Brassai bácsi kedves harmoniumja, melyet 26 ifju leányka állott körül, kik Iszlai Márton vezetése alatt megható kardalt énekeltek. Fölemelkedett a szószéken Ferencz József püspök tisztos, komoly alakja, ki szívhez szóló hangján egyikét mondta el a legszebb imáknak. A nagyobb részt más vallású közönség áhitattal figyelt a főpásztori szózatra. Majd az orgona mellől a dalkör gyásznéke hangzott. Fekete atillás temetőszolgák a ravatal koszoruit kezdték leszedni s földi büszkeségünk muló porhüvelyé megkezdte utolsó útját, másnak az enyészet, neki az örökkévaló halhatatlanság felé.

Mig a menet a Magyar-utcában tartott, alig mertük szemünket a földről felemelni, jobbról-balról oly sok nép tolongott, kik között hogy út nyilhatott, a rendőrség tartotta fönny annyira a rendet. A piac felé tisztulni kezdett a tér. A Torda-utca ismét meg volt rakva közönséggel. Sűrűn állottak a temető alján, a sírok mellett is az út két felén, mindenütt, a merre a gyászkocsi elhaladt.

Barra, Berde, Kriza és Farkas Sándor közelében ásták meg néki is az örök nyugvó helyet. Az utak mellékén bőven fakadoztak a sok tavaszi esőzés friss forrásai, mintha maga a temető is siratta volna nagy halottunkat. Oda fönny nyájasan mosolygott le a derült nyári nap, mintegy gyönyörködve az itt alant impozánsan megnyilatkozó tiszteletben, mely oly igaz kegyelettel veszi körül egy hosszu, fáradhatatlan, munkás élet emlékét. A sírnál Finály Henrik az akadémia, Farkas Gyula az egyetem, Esterházy Kálmán az erdélyi muzeum és Kozma Ferencz az unitárius főiskola nevében mondottak mindnyájok felejthetetlen halottjának végső búcsúszót. A beszédek végeztével felharsant a Kolozsvári Dalkör gyásznéke s a mint a leereszkedő koporsót elrejté az anyaföld szem elől, a közönség darabokra szedte szét a koszorukat, s kivált a kolozsvári nők mindenike igyekezett egy-egy örökzöld babérlevelet, vagy hervadó virágzatát magával vinni, mely őt a jóságos Brassai bácsira emlékeztesse.

ERDELYI MENNYASSZONY, AMERIKAI VÖLGEY. Ismeretes olvasóink előtt, hogy az unitárius vallás a régi Kolozsvár szász és magyar lakóit egyesítette, összeházasította s végre az egész várost magyarrá tette, mint erről eleget panaszkodnak a tulzó szászok történetirői. Az angol magyar unitárius érintkezésnek s az irántunk támadt vonzalomnak is érdekes példája volt a Paget-család Erdélyben letelepülése és szívvel

lélekkel megmagyarosodása. Az amerikai unitáriusok praktikusabbak az angoloknál: ők még a mi hiveinkkel is az ő gyülekezetöket szeretnék növelni s így igyekeznek fentartani a festvéries kapcsolatot az óceánon keresztül. Legalább erre mutat azaz érdekes hír, mely közelebb a lapokat bejárta.

— A küküllőmegyei Sáros községben *Iszlay László* odavaló birtokosnak, a küküllői unitárius egyházkör felügyelő gondnokának feltűnő szépségű, kedves leányát, *Margitot* az ismert festőművésznőt, dr. *Iszlay József* budapesti orvostanár unokahugát eljegyezte *Cornstock Ádám* unitárius vallású amerikai nagybirtokos, matematikai és bölcsészeti doktorandusz a göttingai egyetemen. A két különböző világrész szülőtteinek szép frigyéhez, kiket nemcsak a szerelem, hanem az üdvözítő vallásos hit is egyesít, úgy Erdélyből, mint a tengerentúlról számos előkelő család gratulált.

A mi szerencsekívánatainkat is fogadja az érdekes ifju pár jövődő boldogságához!

NÉMETORSZÁGBÓL. Herrn Pastor Dénes Péterfi, Kolozsvár, Ungarn. Leipzig-Gohlis, Deutschland 21. Mai, 1897. Szíves válasza, melyet levelemre küldött, elragadt s megindított. Meleg, teljesen átértett köszönetemet fejezem ki nagy szívességeért. Jó gondolat volt, hogy megküldötte nékem conferentiájukról a két nyelven írt értesítést, a melyből én mindjárt láthattam, hogy mik történtek és mondattak e nevezetes alkalommal. Mert a magyart még nehezen tudom olvasni. Kérem szíveskedjék most megküldeni utánvételt a Keresztény Magvető hátsó lapján hirdetett „Unitárius Kis Tükör“ és „Unitárius Káté“ műveket Ferenc püspöktől. — A mi a liberalis theológiának Németországban való kilátásait illeti, örömmel közlöm a következőket, habár azok nem mind új adatok ön előtt. Ez országban minden szabadelvű mozgalom ezideig az államegyház körén belől történt. A birodalom különböző részeiben az egyház-kormányok különbözők a szabadságra nézve, melyet lelkészeiknek engednek. Legszelesebb a szabadság-határ Thüringia különböző államaiban, a badeni nagy hercegségben, Pfalzban, Hamburg és Bremen szabad városokban. Mindezekben az országokban nagy többsége van a szabadelvű lelkészeknek, a kik, bár formailag a bévett egyházhoz tartoznak, de tényleg unitáriusok. Szászország ref. lelkészei csaknem ugyanezen állásponton vannak, a mit tehetnek is minden nehézség nélkül, mert a formula, melyet alá kell írniok, midőn Leipzigben vagy Dresdenben állást foglalnak, inkább széleskörű kifejezésekben van megállítva és nem köti meg őket valamely dogmaticai szerződés. Természetesen a ref. gyülekezetek éppen úgy választhatnak orthodox lelkészt is, ha akarnak; de tényleg félszáz év óta lelkészeik liberálisok.

Nem hivatalos szervezet az Allgemeinen evangelisch-protestantischen Missionsverein, mely Schweitzből eredt és a melynek most a szász-weimari nagyherceg a protectora és Dr. Arndt, potsdami lelkész az elnöke. Célja terjeszteni a szabadelvű kereszténységet mivel és felmivel népek közt missionáriusok által. Így például Christlieb lelkész, egy barátom Japánba Tokyoba van missionáriusnak kiküldve. A Missionsverein egy kicsiny Lapot is ad ki, a Missionsblattot.

„A Protestantenverein“ a mely iránt ön annyira érdeklődik, most is tart népszerű felolvasásokat Dresdenben és Berlinben és több lapot ad ki, a melyek közül a legfontosabbnak látszik a „Protestant“. A mint talán tudni is fogja, atyám, ki a leipzig-i egyetemen a bölcsalem tanára volt s a kit ezelőtt négy évvel vesztettünk el, sokáig volt elnöke a Verein leipzig-i csoportjának. Sajnos, hogy csak a halála után jöttem ismeretségbe angol unitárius barátaimmal és ismerhettem meg egyh. szervezetüket. Képzelteri mily megelégedéssel hallott volna ő az Angliában és Magyarországon viruló unitarismusról, mikor a mi országunkban még nem gondolhatunk oly vallási szabadságra, mint az önöké.

Van-e oly hivatalos értesítőjük az unitárius gyülekezetekről, mint a milyen az angoloknak az Essex Hall Year-Book? Minthogy nagyon szeretném tudni az önök gyülekezeteinek számát és nagyságukat, nagyon lekötelezne, ha egy ily évkönyvet is küldene. Remélem megbocsát, hogy oly sok szívességre kérem Biztosíthatom, hogy bármiben fordul hozzám, örömmel veszem, kívánságát készséggel teljesítem. S ezt annál inkább tehetem, mert a mellett a mit én tudok, van egy oly tanácsadóm, mint Dr. Mehlhorn a mi ref. lelkészünk, atyámnak jó barátja, ki minden theologiai kérdésben nagyon járatos, s kinek része van a fennebbi adatok közlésében is.

Ismételten megköszönve fáradságát és szívességét maradok stb.

DR. W. SEYDEL.

PÁLFY FERENCZ †. Ügyvéd volt és a kereszturi egyházkör gondnoka, egyike a legkiválóbb világi férfainknak. Régi székely primor családból származott, Pálffy Mihály tartsafalvi földbirtokos és Pálffy Juliánna szülöktől. Tanult Sz.-Kereszturt és kolozsvári collegiumunkban. Kolozsvárt végezte a jogot is kitüntetéssel. 1873-ban Marosvásárhelyt ügyvédi vizsgát tett és a rákövetkező évben kezdette pályáját Székely-Udvarhelyt. Nemes törekvéssel dolgozott s egyike lett a legtekintélyesebb ügyvédeknek. A Pálffy család nymbusát a megyében emelte. Az egyház ügyei iránt érdeklődéssel viseltetett, udvarhelyi egyházközségünket, melynek gondnoka volt, jó tanácsaival és anyagi áldozataival szolgálta, a templom építés ügyét az egyházközségben közel vitte a megvalósuláshoz. A kereszturi egyházkör nagytekintélyű gondnokát vesztette benne. Barátai a nemes barátot. Emléked áldott!

GYÁSZHIREK: Tartsafalvi *Pálffy Ferencz*, ügyvéd, törvényhatósági bizottsági tag, a Székely-kereszturi unitárius egyházkör gondnoka, egyháztanácsos jun. 15-én 51 éves korában, házassága 23-ik évében aránylag rövid szenvedés után elhalt. Elvesztését legérzékenyebben fájlalják: neje Ugron Borbála s gyermekei: Ferencz, Jenő, Béla, Zoltán, László; testvérei: Pálffy Mihály, marosvásárhelyi ügyvéd, Pálffy Károly sz.-udvarhelyi főreáliskolai tanár. — Kozma Ferencz kir. tanácsos tanfelügyelőt és családját fájdalmas veszteség érte *Irén* leányuk 4 éves korában történt halálában. — Orbók Mór, kolozsvári állami fikepezdei igazgatót szomorú veszteség találta édes atya *Kökösi Orbók Ferencz*, várfalvi nyugalm. lelkész halálában. A megboldogult 77 évet élt s csak nem négy évtizen volt a várfalvi egyház lelkésze. † jun. 8.

ARANYKÖNYV.

Az „Ezredéves Emlékalap“-ra tett kegyes adományok.

(Nyolczadik közlemény.)

173. Derzsi Károly, tanár, Torda.....	37	frt	65	kr.
174. Dr. Gál Kelemen, tanár és neje Fekete Ilona Kolozsvárt, a magok részéről 10 frt; fiok: Gál Ernő nevére 2 frt; együtt	12	"	—	"
175. Özv. Fekete Pálné, Kolozsvárt.....	5	"	—	"
176. Szent-Iványi Gyula, nyug. kir. táblai tanács- elnök, Farnos	25	"	—	"
177. Gálfi Lőrincz tanár, Kolozsvár	10	"	—	"
178. Albert Iván, mérnök Nagy-Enyed	30	"	—	"
Összesen.....	119	frt	65	kr.
Az előbbi hét közlemény összege	1356	"	31	"
Együtt.....	1475	frt	96	kr.

E nagy emlékhöz kötött alap gyarapítására tett szives adományaikért fogadják meleg köszönetemet a kegyes adakozók. Becses adományaikkal ez emlékalap megteremtése iránt táplált reményeimet is megújulni érzem
Kolozsvárt, 1897. június 29.

FERENCZ JÓZSEF,
unitarius püspök.

Adakozások a tarcsafalvi unitárius templom építésére.

(Harmadik közlemény.)

Németh Albert 1 frt, Marosi Mózes 50 kr., Sz-Udvarhely, László Mihály 20 kr., Jakab János 20 kr., Ambrus Péter 20 kr., Nagy Lajos 10 kr., Ambrus Zsigmond 5 kr., András Péter 20 kr., Karamási Pál 5 kr., Karamási Zsigmond 4 kr., Pál Ferencz 20 kr., ifj. Varga János 10 kr., Jakab Mihály 10 kr., id. Varga János 20 kr., András Mihály 15 kr., András Mózes 50 kr., Jakab Péter 10 kr., András Lajos 20 kr., András Pál 10 kr., Bartalis Ferencz 20 kr., ifj. Bartalis Andrásné 50 kr., Bartalis Sándor 30 kr., Szász Sándor 10 kr., Szász József 10 kr., Márkos András 30 kr., Zsidó István 10 kr., Kibédi Mózes 30 kr., Varga Juliánna 50 kr., Valaki 5 kr., Demeter István 20 kr., Ambrus Dénes 20 kr., Demeter Dániel 10 kr., Demeter János 20 kr., ifj. Kis András 20 kr., Almási Mózes 10 kr., Derzsi Dénes 20 kr., id. Derzsi Lajos 10 kr., Biró Domokos tanító 1 frt, Szabó Mózes körj. 50 kr., Bartalis Dénes 20 kr., Dobos István 10 kr., Szatmári Mózes 10 kr., Jónás Mózes 10 kr., Derzsi Mózes 10 kr., Bartalis Sámuel 20 kr., Ferenczi Áron lelkész 1 frt, *Medesér*. ifj. Pap Zsigmond 50 kr., Pap Péter 4 kupa buza, Pap Bálint 1 kupa törökbuza, Pap Pál 2 k. t., Pap Salamon 1 k. t., Pap István 15 kr., László Pál 15 kr., László Sándor 20., Benczédi István 2 k. t., László János 10 kr., Benczédi János 3 k. b., László Dénes 10 kr., Benczédi Ferencz 1 frt, Gyarmathi Dénes tanító 50 kr., Benczédi Dénes 3 k. b., László Zsigmond 2 k. b., Péter János 50 kr., Benedek Sándor $\frac{1}{2}$ vékát, Benczédi Zsigmond 1 v. b., Pap Zsigmond 50 kr., Firtos Mózesné 1 v. b., Péter István 7 k. b., Pap Mózes 5 k. b., Benczédi Gergely 10 kr., Pap József 6 k. b., Benczédi Sámuel 2 k. b., Benczédi Sándor 5 k. b., Péter György 2 k. b., ifj. Benczédi Mózes 5 kr., Böződi István 2 k. t.

Fogadják a kegyes adakozók kicsiny egyházközségünk hálás köszönetét.
Tarcsafalván, 1897. június 20-án.

PÁLFFY György,
gyűjtő,
építető biz. elnöke.

WAS SÁNDOR,
gondnok.

ÜRMÖSI SÁNDOR,
lelkész,
mint gyűjtő.